

De Stem bovengronds, Voorlichting in katholieke en Nederlandse zin. Uit het hoofdartikel 'De mensen die hier in Breda achter De Stem stonden ...'. De Stem kwam echter uit Tilburg.

traagde bevrijding van het westen en de terughoudendheid van het episcopaat hebben die opzet verhindert.

Aan de hoofdredacteur die in 1940 de krant leidde en groot gezag had bij de concerndirectie, dr Albert van de Poel, moet het in de eerste plaats worden toegeschreven dat het Dagblad van Noord-Brabant – de andere Neerlandiakranten zijn hier niet aan de orde – zo'n slechte reputatie uit de oorlog heeft overgehouden. Van de Poel was een knappe man, die in het bijzonder om zijn kennis van waterstaatszaken groot gezag genoot bij de overheid. Maar hij was ook een autoritaire man – hij liet jongere redacteuren zijn tas dragen – en bovenal een voorvechter van de Dietse gedachte. Van hem kon men klaraengeschal horen in de trant van 'de Nederlandse volksverbondenheid van Dollard tot Duinkerken'. Pro-duits dus en de strekking van zijn hoofdartikel was éénduidig: de Duitsers gedragen zich correct, ja edelmoedig jegens de overwonnenen, ons past een loyale houding jegens de bezettende macht. Zijn collaboratie kan het best worden geïllustreerd met zijn decreet dat de Duitse krijgsvang 'Wir fahren gegen England' in de oorspronkelijke versie en in Nederlandse vertaling in het Dagblad moest worden afgedrukt, zelfs twee keer.

Deze politieke koffiedikkijker kreeg ruimschoots de gelegenheid de edelmoechtheid van de bezetter te toetsen. Wegens een door een klikspaan overgebrachte onvoorzichtige uitslating werd hij geruime tijd in het concentratiekamp Neuengamme opgenomen. Hij kwam er op kruiken uit terug.

Het lezerspubliek van het Dagblad – toen een krant met een grotere oplage

Trouw verscheen op 1 november 1944 ook bovengronds. Een der medewerkers van het eerste uur: Jan van der Pluijm, later bij De Stem, nog later bij De Volkskrant. Niet kon verschijnen de Bredasche Courant, hoewel al in 1941 verboden. Het Militair gezag had zich laten leiden door een negatief advies uit de kringen van De Stem.

dan welke andere Brabantse krant ook – liet zijn verontwaardiging over de Duitse inval en zijn afkeer van het nationaal-socialisme niet wegmassen door de hooggestemde beschouwingen van Van de Poel of onderhuidse propaganda-artikelen van het kaliber 'De Heinkel III, een wonder van vernuft'. In het Dagblad van donderdag 6 juni 1940 voelde de hoofdredacteur zich gedwongen 'Een woord tot alle lezers!' te richten, onder de intrigerende vraagstelling 'Wat is er aan de hand met de krant?' Hij besluit die peroratie met 'leven in geestelijken zin in evenwichtige harmonie met het Rijk, dat Nederland gewapenderhand veroverd heeft' enzovoort, enzovoort. Toen Van de Poel drie jaar later invalide terugkeerde uit Neuengamme, waar hij de 'evenwichtige harmonie met het Rijk' aan den lijve had ervaren, benoemde de Neerlandia-directie hem tot haar adviseur, hetgeen gezien 's mans inzichten een mirakel mag heten.

Waren er geen sterkere weerstanden in de Neerlandia-redacties? Die waren er

zeker. De latere hoofdredacteur van de (na-oorlogse) Stem, Jan Bruna, toen nog hoofdredacteur van de Utrechtsche Courant, werd gegijzeld. Zijn vervanger Ad van den Biggelaar werd, evenals aan Van Schijndel, de 'journalistenpas' ont-nomen. De waarnemend hoofdredacteu-ren in Utrecht en Breda, C. J. van der Pol resp. P. Alberts, stapten op toen de fanatieke nationaal-socialist Hugo van den Broeck, de hoofdredacteur van De Limburger Koerier, op Duits bevel tot hoofdredacteur van alle Neerlandia-kranten werd benoemd. Ook anderen, zoals Adriaan Veraart en Albert Wel-ling, wilden weg. Werden deze 'protes-tanten' door de Neerlandia-directie ge-schraagd in hun verzet? Geenszins.

Neerlandia werd van oudsher met ijze-ren hand vanuit Utrecht geleid door directeur F. H. H. Herold, die op zijn beurt weer nauwlettend op de vingers werd gekeken door de president-com-missaris mr E. van de Weijer en de gede-legede commissaris mr H. W. de Vink. De beide laatstgenoemden verbleven enige jaren in het gijzelaarskamp Sint Michielsgestel. Zomin als Herold kon-den ze niet 'fout' worden genoemd. Wel ligt de vraag voor de hand of ze zich niet eerder 'rooms-katholiek' dan 'Nederlan-der' voelden. Tijdens de bezetting is dan ook het enige richtsnoer van commissarissen (aandeelhouders) en directie, dat het machtige Neerlandia-apparaat on-geschonden door de oorlog moet worden gelooft ter verzekering van het voortbe-staan van een krachtige rooms-katholie-ke pers.

Dat streven werd trouwens gesteund door het Episcopaat, dat wel eens moei-lijk deed over het opnemen van adver-tenties van NSB of SS, maar zich pas duidelijk uitsprak in juli 1944 – de geal-leerde opmars in West-Europa was al een maand aan de gang! – toen de felle nazi Hugo van den Broeck van De Lim-burger Koerier tot hoofdredacteur van alle Neerlandia-bladen werd benoemd, zulks op last van de 'Verwalter', de NSB'er B. Poelstra. En zelfs toen nog hadden 'goede' redacteuren als Van der Pol in Utrecht en diens collega Alberts in Breda de grootste moeite om weg te

De paniek van een hoofdredacteur. De protesten van lezers tegen het collaboratiebeleid nopen tot een zelvend, maar perfide weerwoord.

